

Slow is Beautiful

วิถีทางเลือกนั้นเป็นไปได้จริง

มุมมองงามของโลกตะวันออกที่น้อยคนจะรู้จัก

Slow is Beautiful

วิถีทางเลือกนั้นเป็นไปได้จริง

มุมมองงามของโลกตะวันออกที่น้อยคนจะรู้จัก

จัดทำโดย

โครงการพัฒนาภาวะการนำด้วยพุทธกระบวนทัศน์

มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป

๒๕๖๒

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

สารบัญ

<u>ทางออกจากวิกฤต</u>	<u>1</u>
<u>ถอดถอดความรู้เก่า (Unlearn)</u>	
<u>และเรียนรู้ใหม่ (Relearn)</u>	<u>4</u>
<u>ความสุขมวลรวมประชาชาติ</u>	<u>7</u>
<u>เปลี่ยนจาก GNP และ GDP เป็น GNH</u>	<u>7</u>
<u>ท้องถิ่นภิวัตน์ (Localization)</u>	<u>9</u>
<u>มานุษยวิทยาว่าด้วยความแข็งแรงแและอ่อนแอ</u>	<u>10</u>
<u>ประวัติศาสตร์ชีววิทยา</u>	<u>11</u>
<u>วัฒนธรรมที่ช้า เรียบง่าย และงดงามของญี่ปุ่น</u>	<u>12</u>
<u>วัฒนธรรมที่ช้า เรียบง่าย และงดงามของญี่ปุ่น</u>	<u>13</u>
<u>เกษตรกรรมชาติแบบคาทาคูจิ</u>	<u>16</u>
<u>นันทนา ศิวะ</u>	<u>17</u>

การออกจากวิกฤต

“คุณไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยการคิดแบบเดียวกับที่เคยสร้างปัญหามาก่อน

- อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์

โลกทุกวันนี้ถูกขับเคลื่อนด้วยชุดความคิดแบบเศรษฐศาสตร์ มนุษย์แข่งขันกันเพื่อให้เร็วขึ้น ทำสิ่งที่ใหญ่โตขึ้น และมากขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลทั้งต่อสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และจิตวิญญาณ การจะแก้ไขสถานการณ์นี้ได้ เราต้องรื้อถอนความเชื่อเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก และเรียนรู้วิถีชีวิตแบบใหม่จากภูมิปัญญาของตะวันออกที่ให้คุณค่ากับสิ่งที่ “ช้า (Slow) เล็ก (Small) และง่าย (Simple)”

เราอยู่ในยุคแห่งวิกฤต ความเจ็บป่วยทางสังคม จิตใจ และจิตวิญญาณ การล่มสลายของชุมชน ความทุกข์ การฆ่าตัวตาย กลายเป็นเรื่องปกติธรรมดา และรากของปัญหาเหล่านี้ล้วนเกี่ยวพันกัน และไม่อาจแก้ไขได้ด้วยกรอบแนวคิดแบบเดิมๆ

กรอบแนวคิด (mindset) คือความคิดความเชื่อที่ฝังอยู่ในโครงสร้างสังคม เราถูกทำให้เชื่อว่ามันเป็นเรื่องที่ช่วยไม่ได้ เราจำเป็นต้องทำเพื่อความมั่งคั่งและความเจริญก้าวหน้า เราคิดและทำตามกรอบคิดนี้โดยไม่รู้ตัว เศรษฐศาสตร์ที่เน้นเรื่องการแข่งขัน การผลิตที่มากขึ้นๆ ความเร็ว ความมั่งคั่ง ฯลฯ เหล่านี้สร้างปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น แม้แต่สงครามก็เกิดขึ้นได้เพราะการเติบโตของเศรษฐกิจรูปแบบนี้ แนวคิดนี้กลายเป็นศาสนาในโลกสมัยใหม่ มันทำให้เราเชื่อว่า ถ้าเรามีมากขึ้น เราจะมีชีวิตที่ดีขึ้น

กรอบแนวคิดที่สร้างปัญหา มีดังนี้

มนุษย์คือสัตว์เศรษฐกิจ นี่คือการมองของเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่ แนวคิดนี้เชื่อว่า มนุษย์คือผู้มีเหตุผลและเห็นแก่ประโยชน์ตนเอง และมุ่งแสวงหาความพอใจสูงสุด ในฐานะผู้บริโภคมนุษย์จะพยายามใช้ประโยชน์สูงสุด ส่วนผู้ผลิตก็จะหากำไรสูงสุด

การบริโภค เป็นความเชื่อที่ทำให้เรามองหาสิ่งที่ดีที่สุดเพื่อจะซื้อ ยิ่งบริโภคมากเท่าไร ยิ่งมีคุณค่ามากขึ้นเท่านั้น ดังที่อาดัม สมิธ กล่าวว่า “การบริโภคคือปลายทางและเป็นเป้าหมายของการผลิตทุกอย่าง” ไม่ว่าเราจะมาจากชนชั้นใด เราก็ต่างเป็นผู้บริโภคเหมือนกัน

ความก้าวหน้า สังคมสมัยใหม่เชื่อในความก้าวหน้าไม่รู้จัก แต่ในความเป็นจริง ผลจากความพยายามก้าวหน้า เรากลับต้องพบกับชีวิตที่วุ่นวาย ซึมเศร้า และไร้พลัง

ความวุ่นวายไร้ระเบียบ

โลกนี้เต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวาย ไม่ว่าจะเป็ความวุ่นวายทางพื้นที่ ตึกสูงเสียดฟ้า สิ่งก่อสร้างต่างๆ ผุดขึ้นมาตลอดเวลา ความวุ่นวายทางจิตวิญญาณจากการที่มนุษย์ในยุคสมัยใหม่ไม่เคยหยุดทำ ต้องพยายามทำให้ได้มากที่สุดในเวลาจำกัด และความวุ่นวายทางจิตใจ คนสมัยใหม่รู้สึกพร่องอยู่ภายใน เต็มไปด้วยความเสียใจ กังวล เป็นทุกข์กับปัญหาต่างๆ สังคมที่แข่งขันทำให้เราไม่ใช่สิ่งมีชีวิตที่ดำรงอยู่จริง ๆ (human being) อีกต่อไป เรากลายเป็นมนุษย์ทำ (human doings) กล่าวคือ เราต้องทำโน่นทำนี่อยู่ตลอดเวลาถึงรู้สึกดี แต่เอาเข้าจริงเราหลงลืมการดำรงอยู่อย่างแท้จริงและไร้ความสุข

ทางออกจากวิกฤต

คำว่าวิกฤตในภาษาจีนมีความหมายสองอย่าง คือ อันตรายและโอกาส ฉะนั้น ปัญหาที่มีอยู่ในโลกตอนนี้คือโอกาสอันดีที่ทำให้เราต้องเปลี่ยนแปลงตนเองและโลก อย่างไรก็ตาม การติดอยู่ในกระบวนทัศน์แบบเดิมที่ทำให้เราทำอะไรอย่างรวดเร็ว อาจทำให้เราไม่พึงพอใจกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นซ้ำๆ แต่ด้วยกรอบความคิดใหม่แบบสลอธ เราจะปฏิบัติชีวิตตนเอง เปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ และอดทนรอคอยกับผลของมัน

ช้า เล็ก และเรียบง่าย แบบตัวสลอธ

การจะช่วยโลกจากความล่มสลายได้ เราต้องเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมโดยกลับไปสู่ความ “ช้า เล็ก และเรียบง่าย” สามคำนี้มาจากภูมิปัญญาของญี่ปุ่น แต่ในโลกปัจจุบันกลายเป็นคำที่มีความหมายด้านลบ ช้า หมายถึงไม่เร็วพอ เล็ก หมายถึงไม่ใหญ่พอ เรียบง่ายหมายถึงยังดีไม่พอ แต่ตัวสลอธ-สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดกลางที่อาศัยอยู่บนต้นไม้ในป่าอเมริกากลางและอเมริกาใต้ มีคุณสมบัติเหล่านี้ครบถ้วน มันทั้งช้าและขี้เกียจ

สลอธเคลื่อนไหวช้าเพราะมีกล้ามเนื้อไม่มาก มันเป็นสัตว์กินพืชและระบบย่อยอาหารทำงานช้า ในการย่อยอาหารครั้งหนึ่งใช้เวลาจนถึง ๔ วัน สลอธจึงมีน้ำหนักเบา มันอาศัยอยู่บนต้นไม้เป็นหลักและสามารถเกาะตัวอยู่บนกิ่งไม้ขนาดเล็กได้ การเคลื่อนไหวช้าและน้อยทำให้ประหยัดพลังงานในร่างกาย เมื่อจะขยับตัวมันจะปีนลงมาจากต้นไม้ชุดหลุมบนดินหรือบนกองใบไม้ที่เน่าเปื่อย นักวิทยาศาสตร์บางคนกล่าวว่า สาเหตุที่มันไม่ขยับตัวลงมาจากกิ่งไม้สูงๆ เหมือนลิง เพราะมันต้องการให้แน่ใจว่ามูลของมันจะกลายเป็นปุ๋ยให้ต้นไม้เพื่อตอบแทนต้นไม้ที่มันอาศัยอยู่ สลอธไม่ชอบการแข่งขัน สัตว์อื่นอาจต้องแย่งอาหารกันเพื่อความอยู่รอด แต่สลอธใช้เวลา ๓ ใน ๔ ส่วนของแต่ละวันไปกับการนอน ความช้าของสลอธเป็นกลยุทธ์ในการอยู่รอดในป่า

ถอดถอดความรู้เก่า (Unlearn) และเรียนรู้ใหม่ (Relearn)

นักฮัมมิงเบิร์ด

เราสร้างปัญหาแก่โลกและสิ่งแวดล้อมด้วยวิถีชีวิตสมัยใหม่ สลอบสอนให้รู้ว่าเราควรใช้ชีวิตอย่างไร มันคือ สัตว์ที่อยู่อย่างสงบ เคลื่อนไหวเชื่องช้า มีชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม นี่คือนโยบายของการเปลี่ยนผ่านไปสู่แนวคิดช้า เล็ก และเรียบง่าย การใช้ชีวิตอย่างสลอบจะทำให้เราบริโภคน้อยลง เราต้องถอดถอนความรู้จากกรอบแนวคิดเก่าๆ (unlearn) และเรียนรู้ใหม่ (relearn) รู้จักใช้ชีวิตช้าลง ทำให้เล็กลง เรียบง่ายมากขึ้น โดยเริ่มที่กิจวัตรประจำวันในชีวิตของเรา

ครั้งหนึ่ง ไฟปะทุขึ้นมาในป่าแห่งหนึ่ง พื้นที่ป่ามหาคาลถูกไฟเผาจนราบเรียบ สัตว์ทุกตัวพากันวิ่งหนีเอาตัวรอดไปอยู่ที่ริมลำธาร ต่างรู้สึกสิ้นหวังและคร่ำครวญที่บ้านจะไม่เหลืออะไรอีกแล้ว ต่างคิดว่าคงช่วยอะไรไม่ได้เสียแล้ว ยกเว้นนักฮัมมิงเบิร์ดตัวเล็กๆ ตัวหนึ่ง มันตัดสินใจว่าต้องทำอะไรสักอย่าง

มันบินไปที่ลำธารใช้จอยปากจิกน้ำและบินกลับไปทีกองไฟคายนัยน้ำเล็กๆ ภาดรลดลงมาเพื่อดับไฟในป่า มันบินกลับไปกลับมา ครั้งแล้วครั้งเล่า สัตว์ทุกตัวมองมันด้วยความเหลือเชื่อ บางตัวก็บอกว่า “เสียเวลานาน่า ไฟใหญ่ขนาดนั้น เจ้าตัวเล็กนิดเดียว ดับไม่ได้หรอก เดียวก็โดนไฟครอกเสียเปล่าๆ” แต่สิ่งที่นักฮัมมิงเบิร์ดมองเห็นคือ สัตว์เหล่านี้ดูท้อแท้สิ้นหวังเหลือเกิน มีสัตว์ตัวหนึ่งถามขึ้นมาว่า “เจ้าคิดว่าเจ้ากำลังทำอะไรอยู่หรือ?” นักฮัมมิงเบิร์ดตอบว่า “ฉันก็แค่ทำสิ่งที่ฉันพอทำได้นะสิ”

รัฐบาลแต่ละประเทศอาจสนใจปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่เท่ากัน หลายประเทศไม่เคยสนใจด้วยซ้ำไป แต่เราสามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้ในระดับปัจเจกบุคคล เพราะวิถีชีวิตในตัวมันเองคือสารที่ดีที่สุดที่จะบอกแก่โลก การเปลี่ยนแปลงตัวเองจะเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่น เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอีกทอดหนึ่ง เหมือนเรื่องราวของนักฮัมมิงเบิร์ดที่พยายามดับไฟป่าด้วยเรี่ยวแรงตัวเอง ทำสิ่งที่เราทำได้อย่างไม่ระย่อ แม้จะเป็นสิ่งที่คนอื่นมองว่าบ้าหรือไร้ประโยชน์

คำตอบจากวัฒนธรรม

ถอดถอนความรู้ (unlearn) ในกระบวนการที่สั้นกว่า และมองหาภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ดีงาม ในโลกนี้มีแนวทางที่ดีมากมายจากแนวคิดเก่าแก่ของชนพื้นเมือง มีตัวอย่างและวิธีแก้ปัญหาที่หลากหลายจากวัฒนธรรมที่มีนับร้อยนับพัน เราจึงไม่จำเป็นต้องคิดค้นวิธีใหม่ แต่แสวงหาภูมิปัญญาเก่าแก่ที่ดีอยู่แล้วและหาวิธีการนำเสนอแบบใหม่ๆ เมื่อพิจารณาดูเราจะเห็นว่า มนุษย์คือสิ่งมีชีวิตที่มีวัฒนธรรม แต่ปัจจุบันวัฒนธรรมของเราถูกผลิตด้วยบรรษัทยักษ์ใหญ่ต่างๆ ผู้คนทำงานรับใช้ระบบเศรษฐกิจเหมือนทาส เราจำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมใหม่ ค้นหาวัฒนธรรมที่เป็นไปเพื่อความยั่งยืนของโลก ดังที่ ฮิซาชิ อิโนอุเอะ (Hisashi Inoue) นักเขียนชาวญี่ปุ่นกล่าวไว้ว่า “ความเจริญรุ่งเรืองบอกว่าเราจะไปได้ไกลแค่ไหน ทว่าวัฒนธรรมบอกเราว่าเมื่อใดที่ควรหยุด”

วัฒนธรรมมาจากเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันทั้งในด้านนิเวศ ด้านสังคม และจิตวิญญาณ มีประเพณีพิธีกรรมเพื่อสื่อสารกับธรรมชาติ หรือสะท้อนภาพของธรรมชาติ มีระบบอาหารของตนเอง มีคุณค่าความเชื่อของตนเอง มีศิลปะดนตรีของตนเอง ท่วงทำนองเหล่านี้เป็นเครื่องมือที่ทำให้สังคมรู้จักหยุด รู้จักพอ รู้จักประมาณตน และอยู่อย่างสมถะ และให้คุณค่าแก่ความเป็นท้องถิ่น ชุมชน และระบบนิเวศ วัฒนธรรมจึงเป็นทั้งความช้า เล็ก และเรียบง่ายในเวลาเดียวกัน ดังเช่น แนวคิดวาบิซาบิจากวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่เน้นในความเรียบง่าย ศิลปะของการทำให้อยลง

คล้ายกับที่ อี.เอฟ. ชูมากเกอร์ (E.F. Schumacher) ผู้เขียนหนังสือ “จิ๋วแต่แจ๋ว”(Small Is Beautiful) กล่าวไว้ว่า ธรรมชาติรู้ว่าจะหยุดเติบโตตรงจุดไหนและเมื่อใด และรู้ว่าจะสร้างสภาวะที่สมดุลได้อย่างไร ธรรมชาติทุกชนิดมีขีดจำกัด ไม่ว่าจะเป็นด้านขนาด ความเร็ว หรือความรุนแรง ระบบของธรรมชาติจะรักษาสมดุลของตัวเอง ปรับตัวเอง และมีกลไกฟื้นฟูรักษาตัวเอง แต่แนวคิดที่บอกว่าเราจะเจริญก้าวหน้าได้อย่างไร ไม่มีวันสิ้นสุด ทำให้เราไม่นึกถึงขีดจำกัดเหล่านี้เลย อารยธรรมหรือความเจริญไม่เรียนรู้ที่จะหาสมดุล ปรับตัว หรือฟื้นฟูตัวเอง แต่วัฒนธรรมดั้งเดิมเกือบทั้งหมดควบคุมให้มนุษย์เป็นอยู่อย่างสมถะ และตระหนักอยู่เสมอว่ามีสิ่งที่เกินขีดจำกัด แต่ในโลกสมัยใหม่ปัจจุบัน วัฒนธรรมเหล่านี้กำลังล่มสลายลง ความช้า เล็ก และเรียบง่ายเริ่มสูญหายไป มนุษย์บริโภคอย่างไม่ยั้งคิด จึงกล่าวได้ว่า การทำลายธรรมชาติเกี่ยวพันกับปัญหาการเสื่อมลงของวัฒนธรรมอย่างแยกไม่ออก นักเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมจึงควรทำงานในประเด็นการฟื้นฟูวัฒนธรรมด้วย

ทำเพื่ออยู่ ไม่ใช่อยู่เพื่อทำ

เราต้องทำลายมายาคติที่ว่าโลกนี้เติบโตได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด และหันมามองรับถ้อยคำที่โลกมองไปในทางลบอย่างคำว่า ช้า เล็ก และเรียบง่าย เปลี่ยนจากคำว่า “มากเกินไป” เป็นคำว่า “พอ” ลดลงให้มากที่สุด ในระดับชีวิตประจำวัน นอกไปจากการทำสิ่งที่ต้องทำแล้ว พวกเราควรมีรายการสิ่งที่ไม่ต้องทำด้วย เพื่อเตือนตัวเองให้กลับมาเป็นมนุษย์ที่做事情ต่างๆ เพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ (human beings) ไม่ใช่มนุษย์ที่ดำรงอยู่เพื่อทำ (human doings) ดังหลักการ “หฺว เหว่ย” หรือหลักแห่งการไม่กระทำของเต๋า เพราะการอยู่นิ่งๆ เฉยๆ ช้า ไม่ทำอะไร ปล่อยให้ทุกสิ่งเป็นไปตามธรรมชาติ กลับหมายถึงการรบกวนโลกนี้น้อยลง

Civilization tells us
how far we can go.
Culture tells us where
we should stop.

Inoue Hisashi,
Japanese writer,
(1934~2010)

ความสุขมวลรวมประชาชาติ

เปลี่ยนจาก GNP และ GDP เป็น GNH

โรเบิร์ต เคนเนดี (Robert Kennedy) ได้กล่าวไว้ในคำปราศรัยของเขาเมื่อสองเดือนสุดท้ายก่อนถูกลอบสังหารว่า เราควรตั้งคำถามกันใหม่ว่า GNP (Gross National Product หรือผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ) สามารถชี้วัดและไม่สามารถชี้วัดอะไรได้บ้าง GNP แคบกว่ามีเงินใช้จ่ายในระบบเศรษฐกิจมากน้อยแค่ไหน แต่ไม่สนใจว่าเงินนั้นถูกใช้ไปเพื่อสิ่งที่ดีหรือชั่วร้าย ในประเทศอเมริกาขณะนั้นมียอด GNP อยู่ในอันดับสูงที่สุดในโลก แต่เงินที่ใช้จ่ายในระบบเป็นไปเพื่อเหล่า บุหรี่ ยา การหย่าร้าง อุบัติเหตุ อาชญากรรม มลภาวะทางสิ่งแวดล้อม แม้กระทั่งการระเบิดนิวเคลียร์ก็รวมอยู่ใน GNP แต่สิ่งสำคัญหลายๆ อย่างกลับไม่ได้ถูกนับอยู่ใน GNP ทั้งสุขภาพเด็ก คุณภาพของการศึกษา ความสุขของเด็ก ความงามของบทกวี ความกล้าหาญ ปัญญา ความกรุณา การอุทิศตัวเพื่อสังคม คุณค่าทั้งหลายเหล่านี้ไม่ถูกนับรวมอยู่ทั้งใน GNP และ GDP (Gross Domestic Products หรือผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ)

GNP และ GDP เป็นเครื่องมือวัดความมั่งคั่งและมั่นคงที่ใช้กันทั่วโลก มันคือค่าที่บ่งบอกว่าเงินที่มาจาก การแลกเปลี่ยนสินค้าของประเทศมีเท่าใด แต่ที่ประเทศภูฏานใช้วิธีการแบบใหม่ที่เรียกว่า GNH (Gross National Happiness) หรือความสุขมวลรวมประชาชาติ กษัตริย์ของประเทศนี้เห็นว่า GNH สำคัญกว่า GNP จากนั้นคนในประเทศก็นำไปปรับใช้ในระดับนโยบายอย่างจริงจัง มีเสาหลัก ๔ ประการ ได้แก่ สุขภาพของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ วัฒนธรรมพื้นเมือง ธรรมาภิบาล และเศรษฐกิจที่ยั่งยืน รัฐธรรมนูญที่รวมนโยบาย GNH ไว้ประกาศใช้ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๑

ภูฏานเป็นประเทศเล็กๆ ที่ตั้งอยู่ในเทือกเขาหิมาลัยระหว่างอินเดียกับจีน ประชากรนับถือพุทธศาสนาแบบทิเบต ระบบเศรษฐกิจท้องถิ่น รากเหง้าวัฒนธรรมยังมั่นคง ทุกสิ่งทุกอย่างมีที่มาจากท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เสื้อผ้า บ้านเรือน คนส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตแบบพึ่งตนเอง เพาะปลูกเอง ผลิตอาหารเอง ทอเสื้อผ้าเอง ฯลฯ ทุกอย่างเกิดขึ้นในท้องถิ่นที่คนยังมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ชุมชนยังเข้มแข็ง ในขณะที่สังคมสมัยใหม่ การพึ่งตนเองให้น้อยที่สุดกลับถือเป็นความก้าวหน้า เราใช้เงินซื้อทุกอย่าง เราสูญเสียความสัมพันธ์ สูญเสียความเป็นชุมชน วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอยู่หลากหลายทั่วโลกสูญหายไป เหลือแค่วัฒนธรรมเชิงเดี่ยว (monoculture) ที่เกิดจากความทันสมัยและบริโภคนิยม ทว่าความสุขภายในมาจากสิ่งแวดล้อม ชุมชน และจิตวิญญาณคือสิ่งบ่มเพาะความสุข การที่คนบริโภคโดยไม่ยั้งคิดส่วนหนึ่งเป็นเพราะข้างในเรารู้สึกพร่องและโดดเดี่ยว การจะฟื้นฟูโลกได้ จึงต้องฟื้นฟู “ความเป็นชุมชน” กลับมาอีกครั้ง โดยเรียนรู้จากวัฒนธรรมเก่าแก่และปรับปรุงวัฒนธรรมของโลกสมัยใหม่ให้สร้างสรรค์ เราใช้เทคโนโลยีได้ ถ้าอยู่ในความพอดีและเหมาะสม เพราะมันทำให้ชีวิตเราย่ำแย่และมีทางเลือกมากขึ้น ถ้าไม่สามารถผลิตเองได้ ก็เลือกซื้อสิ่งที่ผลิตในท้องถิ่น เชื่อมกับเกษตรกรในท้องถิ่น ซื้อพืชผักปลอดสารที่เกิดตามฤดูกาล เหล่านี้คือวิถีทางที่เราจะนำมาเปลี่ยนแปลงตัวเองได้ในโลกสมัยใหม่ ที่สำคัญคือการตระหนักรู้เท่าทัน มีจิตสำนึกในการบริโภค ความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด เราจึงต้องรู้จักหยุดตัวเอง

เศรษฐกิจโลกสมัยใหม่เชื่อว่าเราจะมีความสุขได้เมื่อมีความมั่งคั่ง และความมั่งคั่งหมายถึงเงินและการครอบครองทรัพย์สิน แต่สำหรับชาวภูฏาน การได้อยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวและชุมชน ได้ทำงาน และมีอาหารกิน นั่นคือความมั่งคั่งและความสุขแล้ว

ภาพโดย เคโอะ โออิวะ

ท้องถิ่นภวัตน์ (Localization)

เศรษฐกิจโลกาภวัตน์คือการผลิตสินค้าและบริการของรัฐหรือธุรกิจเอกชน แล้วจำหน่ายจ่ายแจกไปตามท้องถิ่นต่างๆ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคจึงมีระยะห่างมาก ผู้ผลิตไม่รู้ว่าสินค้าของตนไปจบลงที่ใดและส่งผลอย่างไรต่อท้องถิ่นที่รับไป ในขณะที่ผู้บริโภคก็ไม่รู้ว่าสินค้าของตนมาจากที่ใด ผ่านกระบวนการผลิตอะไร และมีใครได้รับผลกระทบจากการผลิตนั้นบ้าง

ท้องถิ่นภวัตน์ คือการย่นระยะทางจากการผลิตไปสู่การบริโภคอุปโภคให้สั้นที่สุด เพื่อลดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากกิจกรรมเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการขนส่ง ขยะจากนอกพื้นที่ ทั้งยังเป็นการพึ่งตนเอง สร้างงานและรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่นด้วย ท้องถิ่นภวัตน์จึงเป็นวิธีการที่จะนำไปสู่เศรษฐศาสตร์แห่งความสุข

ในขณะที่โลกาภวัตน์ทำให้วัฒนธรรมที่หลากหลายของโลกหายไป อัตลักษณ์ท้องถิ่นหายไป เหลือเพียงวัฒนธรรมตะวันตกที่มาพร้อมกับสื่อและอินเทอร์เน็ต แต่ท้องถิ่นภวัตน์คือการริเริ่มธุรกิจเพื่อสังคมและออกแบบวัฒนธรรมใหม่ที่ให้ความสำคัญแก่ระบบนิเวศ ความหลากหลาย ครอบคลุม และความยุติธรรมทางสังคม นอกจากนี้ยังช่วยฟื้นฟูและสร้างสรรค์ความสัมพันธ์ในท้องถิ่นด้วย ผู้ผลิตและผู้บริโภคคือส่วนหนึ่งของชุมชนเดียวกัน และมีส่วนช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน ผู้คนจะรู้ว่าตนเองเป็นใคร รู้ว่าเราต่างพึ่งพาอาศัยกัน เราจะไม่ใช่เพียงผู้ซื้อผู้ขาย แต่จะเป็นคนที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน นี่คือนจุดเริ่มต้นของการบ่มเพาะจิตสำนึกที่มีต่อโลก เพราะเราเชื่อว่าเราคือชิ้นส่วนเล็กๆ ของโลกและจักรวาลที่กว้างใหญ่

เศรษฐกิจท้องถิ่นภวัตน์มีหลักสำคัญประการแรกคือ การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่มีในเกือบทุกวัฒนธรรม ยกเว้นวัฒนธรรมของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมและบริโภคนิยม ประการที่สองคือ กระจายรายได้เพื่อลดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนให้มากที่สุด และสาม คือการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการในท้องถิ่น นี่คือนวิธีที่จะทำให้เกิดความมั่นคงทั้งทางเศรษฐกิจและทางจิตใจ

ภาพโดย icoro

ที่มา: <http://www.flickr.com/photos/35962451@N04/6184546140/>

มานุษยวิทยาว่าด้วยความแข็งแรงและอ่อนแอ

เมื่อต้นไม้ต้นสุดท้ายถูกโค่น แม่น้ำสายสุดท้ายกลายเป็นพีช ปลาตัวสุดท้ายถูกฆ่า เมื่อนั้น เธอจะรู้ว่าเธอกินเว็บไม่ได้
- สุภาศิตอินเดียนแดง

เฮอริเบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spencer) กล่าวไว้ว่า “ผู้ที่เหมาะสมที่สุดเท่านั้นที่จะอยู่รอด” (The survival of the fittest) สอดคล้องกับแนวคิดการคัดเลือกของธรรมชาติของชาร์ล ดาร์วิน (Charles Darwin) ที่เชื่อว่า สิ่งมีชีวิตที่ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดีที่สุดที่จะสามารถวิวัฒนาการต่อไปได้ คำว่าเหมาะสมในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าแข็งแรงที่สุดและรุนแรงที่สุด

มนุษย์แข็งแรง มีพลังงานและกล้ามเนื้อมาก เพราะบริโภคอาหารที่มีโปรตีนสูง แต่การกินเนื้อสัตว์คือหนึ่งในสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม เพราะต้องใช้ผืนดินขนาดใหญ่ในการเลี้ยงสัตว์ ต้องผลิตอาหารจำนวนมากเพื่อเลี้ยงสัตว์ รวมถึงมูลสัตว์และขยะทั้งหลายที่เกิดจากกิจกรรมนี้ด้วย ความอยู่รอดของเราจึงแลกมาด้วยการเสียสละของธรรมชาติ ถ้าความอ่อนแอหมายถึงการพึ่งพิง มนุษย์ก็ไม่ใช่สิ่งมีชีวิตที่แข็งแรงอย่างที่ตนเองเข้าใจ เราพึ่งพิงทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่สามารถอยู่ได้ด้วยลำพังตัวเอง เราเป็นหนี้ขายชีวิตที่ยิ่งใหญ่นี้ แต่เพราะความอ่อนแอที่เชื่อมมนุษย์ไว้ด้วยกัน เพราะทำให้เราต้องอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความอ่อนแอจึงดีต่อโลกนี้มากกว่าความเข้มแข็งที่เต็มไปด้วยความรุนแรง

ประวัติศาสตร์ชีววิทยา

ประวัติศาสตร์ชีววิทยา (Biohistory) คือความรู้สายใหม่ที่ศึกษารูปแบบของชีวิตว่าวิวัฒนาการมาอย่างไร นับตั้งแต่จุดกำเนิดแรกที่สิ่งมีชีวิตถือกำเนิดขึ้นในทะเลเมื่อสามพันแปดร้อยล้านปีก่อน นากามูระ เคโกะ (Nakamura Keiko) นักชีววิทยาชาวญี่ปุ่น กล่าวว่าสิ่งมีชีวิตทุกชนิดเริ่มต้นจากต้นกำเนิดเดียวกัน มนุษย์เป็นเพียงหนึ่งในสิ่งมีชีวิตที่มีอยู่มากมายหลากหลาย ทุกสรรพสิ่งล้วนมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน และมนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เราไม่ได้แยกต่างหากจากสิ่งอื่น เราจะต้องรื้อฟื้นความรู้สึกในฐานะที่เราเป็นหนึ่งในสิ่งมีชีวิตทั้งหลายกลับมา

รูปข้างบนแทนแนวคิดประวัติศาสตร์ชีววิทยา ตรงกลางรูปพัดหมายถึงจุดกำเนิดสิ่งมีชีวิตบนโลกตั้งแต่สามพันแปดร้อยล้านปีที่แล้ว วิวัฒนาการเริ่มตั้งแต่ตอนนั้น จากสิ่งมีชีวิตเซลล์เดียว สิ่งมีชีวิตชนิดมีเยื่อหุ้มนิวเคลียส (Eukaryotes) พัฒนามาเป็นสิ่งมีชีวิตหลายเซลล์ จนโลกเปลี่ยนจากน้ำทะเลกลายเป็นผืนดิน จนกลายมาเป็นสายพันธุ์สิ่งมีชีวิตที่หลากหลาย จากภาพจะเห็นได้ว่า มนุษย์ไม่ใช่ศูนย์กลางของโลก แต่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของความหลากหลายในธรรมชาติ

ที่มา: <http://www.brh.co.jp/en/about/emaki.html>

ในโลกนี้มีสิ่งมีชีวิตประมาณ ๓๐ ล้านสายพันธุ์ เพิ่งค้นพบประมาณ ๑.๕ ล้านสายพันธุ์ นั่นหมายความว่ามนุษย์แทบไม่รู้อะไรเกี่ยวกับธรรมชาติเลย มีอยู่ ๖ ชนิดที่สูญพันธุ์ไปแล้วจากน้ำมือของมนุษย์ เมื่อสัตว์มอบชีวิตเป็นของขวัญแก่นายพราน เมื่อนั้นนายพรานก็กลายเป็นหนี้เสียแล้วและต้องชดใช้คืนสักวัน ของขวัญทำให้เราพึงพอใจ แต่ขณะเดียวกันก็มีความเสี่ยงตามมา เราจึงต้องดูแลสิ่งที่เรารับมาอย่างระมัดระวังที่สุด วัฒนธรรมโบราณตอบสนองแทนของขวัญเหล่านี้ผ่านการสวดภาวนาและประกอบพิธีกรรม ทำให้มนุษย์สื่อสารและเชื่อมโยงกับธรรมชาติ

ความคิดแบบทวินิยม (Dualism) ทำให้มนุษย์แยกตัวเองออกมาจากธรรมชาติ เราเปลี่ยนโลกและสิ่งมีชีวิตต่างๆ ให้กลายเป็นเครื่องจักรและวัตถุ จากที่เคยมองว่าธรรมชาติเป็นเหมือนแม่ก็เปลี่ยนมามองว่าเป็นทรัพยากรและสินค้า เราไม่มีความเคารพแก่ธรรมชาติอีกต่อไป เราสละชีวิตแม่ธรรมชาติแก่ความเจริญก้าวหน้า

เราจะก้าวพ้นแนวคิดทวินิยมดังกล่าวนี้ได้อย่างไร

- ฝึกฝนตนเองให้เข้าใจผู้ที่อ่อนแอกว่าโดยจินตนาการว่าถ้าเราอยู่ในสถานะนั้นเราจะรู้สึกอย่างไร
- มองเห็นคุณค่าของความแตกต่าง
- น้อมรับและเฉลิมฉลองให้แก่การพึ่งพาผู้อื่นและการพึ่งพาอาศัยกันและกัน นี่คือการบ่มเพาะความกตัญญูรู้คุณต่อธรรมชาติและสิ่งอื่นๆ ที่ช่วยให้เราอยู่ได้ น้อมรับความอ่อนแอของตัวเอง

วัฒนธรรมที่ช้า เรียบง่าย และงดงามของญี่ปุ่น

ในการเรียนชุดการเรียนนี้ ผู้เรียนได้มีโอกาสสัมผัสกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของญี่ปุ่น ที่ให้คุณค่าแก่ความช้า และเรียบง่าย ทั้งพิธีชงชา การจัดดอกไม้ และการเขียนบทกวีไฮกุ

พิธีชงชา

ในภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า “ชาโด” หรือวิถีแห่งชา (the way of tea) พิธีนี้ไม่ได้มีเพื่อการดื่มชาเท่านั้น แต่ยังมีเป้าหมายเพื่อให้เรียนรู้วัฒนธรรมของญี่ปุ่นและวิถีแห่งเซนด้วย

พิธีชงชามีประวัติยาวนาน ย้อนไปถึงศตวรรษที่ ๑๒ เมื่อภิกษุชาวญี่ปุ่นชื่อเอไซ (Eisai) เข้าไปเรียนพุทธศาสนาที่เมืองจีนและได้ดื่มชาเพื่อให้ตื่นระหว่างทำสมาธิภาวนา เมื่อเดินทางกลับมาญี่ปุ่นจึงนำชากลับมาด้วย และชาก็ได้ผสมเข้ากับพุทธนิกายเซนที่เพิ่งเข้ามาจากจีนในช่วงเวลานั้นเช่นกัน พร้อมพัฒนาวิธีชงชาแบบใหม่โดยใช้แปรงไม้ไผ่ชงชาเขี้ยวกับน้ำร้อน

ชาโดของญี่ปุ่นเป็นกระบวนการเพื่อความสงบและทำให้บริสุทธิ์ องค์ประกอบของชาโดมี ๔ แก่มุม ได้แก่ วะ (Wa) เค (Kei) เซ (Sei) จาคุ (Jaku)

วะ หมายถึง ความปรองดอง

เค หมายถึง ความเคารพ

เซ หมายถึง ความบริสุทธิ์

จาคุ หมายถึง ความสงบ

ในทุกขั้นตอนของพิธีจึงต้องทำด้วยความสงบ ซ้ำ และมีสติรู้ตัวทุกการเคลื่อนไหว ตั้งแต่การชงไปจนถึงดื่ม ทั้งเจ้าภาพและแขกที่มาร่วมพิธีดื่มชาจะได้ร่วมชื่นชมศิลปะของญี่ปุ่น ทั้งสถาปัตยกรรม สวน การจัดดอกไม้ ศิลปะอักษรประดิษฐ์ที่เขียนด้วยพู่กัน

ศิลปะการจัดดอกไม้ของญี่ปุ่น

การจัดดอกไม้ในภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า **อิเคบานะหรือคาโด** คำว่า อิเคบานะ (Ikebana) มาจากคำว่า อิเค หมายถึงความมีชีวิต และบานะ หมายถึง ดอกไม้ ส่วนคำว่า คาโด (Kado) หมายถึง “วิถีแห่งดอกไม้” ศิลปะแขนงนี้เกิดขึ้นในญี่ปุ่นช่วงเดียวกับพิธีชงชา ในช่วงแรกใช้สำหรับไหว้พระ

อิเคบานะคือศิลปะการจัดดอกไม้ จึงไม่ใช่การจับดอกไม้ใส่แจกัน แต่ผู้จัดดอกไม้จะต้องมีสติอยู่กับกายและใจ ถ่ายทอดความหมายของธรรมชาติไว้ในแจกันให้ได้มากที่สุด เน้นความเรียบง่ายและให้ความสำคัญกับพื้นที่ว่าง อิเคบานะมี ๒ รูปแบบ ได้แก่ ริกกะหรือการจัดดอกไม้แนวตั้ง นี่คือนิเวศการจัดดอกไม้แบบดั้งเดิมเกิดขึ้นตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๕ วิธีนี้ได้แรงบันดาลใจมาจากเขาพระสุเมรุที่กล่าวไว้ในพุทธศาสนา อีกแบบคือโซชะ การจัดแบบนี้จะดึงลักษณะเด่นของดอกไม้ออกมา ในแจกันหนึ่งๆ จึงใช้ดอกไม้เพียงชนิด อาจใช้แค่ ๑ หรือ ๒ ชนิดเท่านั้น เพื่อให้ดอกไม้โดดเด่นที่สุด นอกจากนี้ ยังมีการจัดเพื่อสื่อถึงฤดูกาลต่างๆ ด้วย การจัดดอกไม้แบบนี้ทำให้ผู้เรียนได้มีช่วงเวลาชื่นชมความงามของดอกไม้ได้ด้วยวิธีแบบญี่ปุ่นที่เนิบช้า งดงาม และเรียบง่าย และได้ตระหนักว่าเป้าหมายของศิลปะชนิดนี้ไม่ได้อยู่ที่การตกแต่ง แต่อยู่ที่การบ่มเพาะจิตใจให้อ่อนโยนและมองเห็นความงามของธรรมชาติ

IKEBANA 生け花

Art of Flower Arrangement

บทกวีไฮกุ

คือบทกวีขนาดสั้นที่ชาวญี่ปุ่นเขียนเพื่อชื่นชมความงามของธรรมชาติ ไฮกุมีฉันทลักษณ์ที่เรียบง่าย งดงาม และทรงพลัง ประกอบด้วย ๓ บรรทัด บรรทัดละ ๕, ๗ และ ๕ พยางค์ ตามลำดับ

ก่อนจะเขียนไฮกุ ผู้แต่งต้องมองโลกกายภาพให้เห็นความลึกซึ้งที่ซ่อนอยู่ ไฮกุจะกล่าวถึงฤดูกาลต่างๆ อาจเป็นคำตรงๆ เช่น ใบไม้ผลิ ฤดูร้อน ฤดูฝน ก็ได้ หรือจะใช้คำที่มีนัยยะถึงฤดูนั้นๆ เช่น ลม น้ำแข็ง ใบไม้ร่วง ทุ่งนาสีทอง เป็นต้น แล้วจบด้วยการกล่าวถึงสิ่งอื่นๆ ในชีวิต

ตัวอย่างไฮกุ (แปลจากภาษาญี่ปุ่นจึงมีจำนวนพยางค์ไม่ตรงกับฉันทลักษณ์เดิม)

The old pond

A frog jumps in

Plop!

สระโบราณ

กบกระโดดลงไป

จ๋อม!

ตัวอย่างจากด้านบน บรรทัดแรก the old pond หรือบึงเก่ามีนัยยะถึงฤดูใบไม้ผลิ เพราะฤดูนี้หมายถึงความอบอุ่นและชีวิต ส่วนความหมายของบทกวีนั้นแล้วแต่ผู้อ่านจะตีความ เพราะผู้เขียนไฮกุมักจะใช้สัญลักษณ์แทนความหมายมากกว่าจะเขียนถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยตรง

เกษตรธรรมชาติแบบคาวาจึ

โยชิคาซึ คาวาจึ (Yoshikazu Kawaguchi) คือหนึ่งในชาวญี่ปุ่นผู้เป็นต้นแบบของเกษตรธรรมชาติ เขาเรียนจบศิลปะและเคยทำงานเป็นศิลปินเดินทางไปทั่วประเทศ ระหว่างนั้นก็กลับบ้านไปเพาะปลูกเป็นครั้งคราว ในการเดินทางครั้งหนึ่ง เขาสังเกตเห็นทุ่งนาจากหน้าต่างรถไฟ ความงามอันลึกซึ้งนั้นทำให้เขาตระหนักว่าการเดินทางภายในสำคัญยิ่งกว่าการเดินทางข้างนอก เขาตัดสินใจเลิกอาชีพการสร้างงานศิลปะและหันมาทำให้ชีวิตของเขากลายเป็นผลงานศิลปะแทน ตั้งแต่นั้นมาคาวาจึก็กลายเป็นเกษตรกรเต็มตัว

หลังจากเพาะปลูกโดยใช้สารเคมีมากกว่า ๒๐ ปี สุขภาพของเขาเริ่มแย่และเมื่อได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับอันตรายของสารเคมีต่อร่างกาย จึงตัดสินใจเปลี่ยนวิถีเกษตรของตนเอง โดยปรับใช้วิธีของฟูกุโอกะที่ไม่ใช้การไถ ไม่ใช้ปุ๋ย ไม่กำจัดวัชพืช ไม่ใช้สารเคมี และพัฒนาวิธีการของตนเองด้วย ผู้เรียนได้สรุปหลักการเพาะปลูกของเขาไว้ดังนี้

- กฎที่สำคัญที่สุดสำหรับเขาคือ การไม่ไถดิน เขาเชื่อว่าธรรมชาติสามารถจัดการตัวเองได้ พืชแมลง และจุลินทรีย์จะช่วยกันทำให้ดินอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกเอง โดยไม่จำเป็นต้องไถและใส่ปุ๋ยเลย การไถเป็นการรบกวนธรรมชาติ ทำลายทั้งแมลงและจุลินทรีย์
- ไม่แทรกแซงธรรมชาติและไม่ใส่สิ่งที่มาจากข้างนอก แม้แต่ปุ๋ยอินทรีย์ก็ไม่ใส่ เพราะคาวาจึเชื่อว่าผืนดินอุดมสมบูรณ์อยู่แล้ว การใส่สิ่งที่มาจากภายนอกจะไปรบกวนระบบ นอกจากไม่แทรกแซงดินและธรรมชาติแล้ว ยังไม่ควรแทรกแซงพืชด้วย ปล่อยให้พืชผักเติบโตอย่างอิสระ จะยื่นมือเข้าไปช่วยตัดหญ้าก็ในกรณีที่หญ้าสูงเกินกว่าพืชที่ปลูกเท่านั้น และเมื่อตัดแล้วก็วางหญ้าไว้ในบริเวณเดิม เพื่อคงสภาพของธรรมชาติไว้เป็นอย่างดีเป็น
- ปลูกพืชให้เหมาะกับสภาพอากาศ ถ้าอยู่ในที่อากาศอบอุ่น ควรปลูกพืชที่ชอบอากาศอบอุ่น อยู่ในที่หนาวก็ปลูกพืชที่ชอบอากาศหนาว
- เมื่อเราไม่ควบคุมธรรมชาติ สารอาหารในดินจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตัวอย่างเช่น พืชตระกูลถั่วมีแบคทีเรียไรโซเบียมอยู่ที่ราก มันสามารถดึงแก๊สไนโตรเจนในอากาศแล้วปล่อยไว้ในดิน ทำให้ดินอุดมสมบูรณ์
- แมลงและวัชพืชไม่ใช่ศัตรู ไม่ต้องกำจัด สิ่งเหล่านี้ช่วยรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม

คาวาจึก่อตั้งโรงเรียนสอนการทำเกษตรกรรมธรรมชาติเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔ ปัจจุบันมีคนผ่านการเรียนกับเขาหลายพันคนแล้ว เขาไม่เคยใช้ชื่อของตนเองมาเป็นชื่อรูปแบบการเกษตร เพราะเขาเชื่อว่าทุกคนมีวิถีทางของตัวเอง และสามารถนำวิธีการของเขาไปปรับใช้ให้เหมาะกับพื้นที่ได้

นันทนา ศิวะ

วันทนา ศิวะ นักเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมและด้านอาหารชาวอินเดีย กล่าวถึงประเด็นต่างๆ ไว่ดังนี้ จีเอ็มโอ (Genetically Modified Organisms หรือ GMOs) หมายถึงการดัดแปลงพันธุกรรมของพืชและสัตว์ วันทนากล่าวว่านี่คือเทคโนโลยีที่เลวร้ายอย่างยิ่ง จีเอ็มโอทำลายความหลากหลายทางชีวภาพ เพราะเมล็ดพันธุ์ที่มาจาก การดัดแปลงอยู่ในมือของบริษัทขนาดใหญ่ บริษัทเหล่านี้นำเกษตรเชิงเดี่ยวไปสู่ประเทศต่างๆ เพื่อนำผลผลิตจากเมล็ดพันธุ์จีเอ็มโอเหล่านั้นมาผลิตสินค้าของตน จากที่เกษตรกรเคยปลูกพืชหลากหลายก็เหลือแค่พืชเศรษฐกิจอย่างข้าวโพด อ้อย มันฝรั่ง ฯลฯ ส่งผลให้เกิดภาวะขาดแคลนอาหารในหลายพื้นที่

ปัจจุบัน เมล็ดพันธุ์ทั่วโลกอยู่ในกำมือของบริษัทยักษ์ใหญ่ ทั้งได้มาจากการกว้านซื้อ การดัดแปลงพันธุกรรม และจดทะเบียนลิขสิทธิ์เพื่อครอบครองเมล็ดพันธุ์นั้น บริษัทเหล่านี้กดดันให้รัฐออกกฎหมายควบคุม ชาวบ้านจึงไม่มีเสรีภาพในการเก็บและจำหน่ายแจกเมล็ดพันธุ์ ต้องผ่านกระบวนการขั้นตอนและมีค่าใช้จ่าย ชาวนาในอินเดียนับแสนฆ่าตัวตายเพราะเมล็ดพันธุ์ถูกทำลาย และต้องซื้อจากมอนซานโต ทุกปีในราคาแพงมาก วันทนาตระหนักว่าการมีเมล็ดพันธุ์ของตนเองคือความมั่นคงของชาวนา และเป็นทั้งความมั่นคงด้านอาหาร เธอจึงตั้งธนาคารเมล็ดพันธุ์ขึ้นในชุมชน และแจกจ่ายให้กับชาวนาเหล่านั้น ปัจจุบันมีธนาคารเมล็ดพันธุ์เกิดขึ้นทั่วอินเดียน้อยกว่าแห่ง และเกษตรกรชาวอินเดียเกือบ ๑๐ ล้านคนหันมาทำเกษตรยั่งยืน นอกจากนี้ เธอยังมีส่วนช่วยก่อตั้งระบบเครือข่ายการค้าที่เป็นธรรมด้วย

วันทนามองว่า เราไม่สามารถแก้ไขปัญหอย่างแยกส่วนได้ แม้แต่เรื่องอาหารก็มีการเมืองมาเกี่ยวข้อง วิฤตสิ่งแวดล้อมก็เช่นกัน รากของปัญหานี้มาจากโครงสร้างที่ซับซ้อนและเกี่ยวพันทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ถ้าไม่มีอิสรภาพทางเศรษฐกิจ ก็ไม่มีอิสรภาพทางสังคมและการเมือง เศรษฐกิจแบบตลาดอาศัยเชื่อเพลิงฟอสซิลเป็นหลัก และมีกระบวนการผลิตที่สร้างมลภาวะ ทำลายวิถีชีวิตของชุมชนและระบบนิเวศ ระบบเศรษฐกิจเช่นนี้ไม่มีความยั่งยืนเลย เมื่อโรงงานผลิตอยู่ที่จีน ผู้บริโภคอยู่ที่อเมริกา วันหนึ่งระบบการเงินอเมริกาล่มสลาย แรงงานที่จีนก็ตกงาน เราจึงต้องสร้างระบบเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและเป็นไท

สำหรับวันทนา ทางออกคือ ระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เน้นการทำกินเพื่อยังชีพ ไม่มุ่งแสวงหากำไร แต่เน้นในเรื่องความยั่งยืน ปกป้องแหล่งน้ำ ฝืนดิน และความหลากหลายทางชีวภาพ ทำให้คนมีอยู่มีกิน ส่งเสริมวิถีชีวิตท้องถิ่นแต่เชื่อมโยงกับโลก ใช้การเป็นเจ้าของร่วมกัน ผลิตร่วมกัน และแบ่งปันกัน เศรษฐกิจไม่ใช่เพียงเรื่องของมนุษย์เท่านั้น เพราะเราคือส่วนหนึ่งของขายเยชีวิตในระบบนิเวศ และเพราะเราเป็นส่วนหนึ่ง สุขภาพของขายเยชีวิตจึงหมายถึงสุขภาพของเราด้วย ทุกอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน นี่คืโลกาธิปไตย โลกนี้ไม่ใช่แค่ของมนุษย์ มนุษย์ต้องเคารพสิ่งอื่นด้วย เราต้องต่อสู้เพื่อให้แน่ใจว่าไม่มีเมล็ดพันธุ์จีเอ็มโออยู่ในไรนาของเรา และอยู่ในอาหารที่เรากิน เพราะจีเอ็มโอไม่เพียงทำลายความหลากหลายทางชีวภาพแต่ยังทำลายความมั่นคงทางอาหารและเศรษฐกิจของชุมชนด้วย เราต้องต่อสู้เพื่อให้ทุกคนมีเสรีภาพในการทำมาหากินและผลิตสิ่งจำเป็นต้องใช้